

בתי המשפט מתעלמים מסעיפים בפוליסות ביטוח, שאמורים לפטור את החברות מפיצוי מבוטחים רשלנים

השומר נרדם ורוקנו לך ציוד יקר? השארת מפתחות בסוויץ' וברחו לך עם הרכב? לא נורא, בדיוק בשביל זה יש ביטוח: בתי המשפט "מצמצמים" יותר ויותר על סעיפי ההחרגה בפוליסות הביטוח, שאמורים למלט את החברות מפיצוי מבוטחים רשלנים. החיים לא תמיד הוגנים
נועם שרביט 13: 9 - 15/2/07 - גלובס

חברות הביטוח אובדות עצות בעקבות התמשכות המגמה של בתי המשפט, לבטל סעיפים בפוליסות הביטוח השונות, הפוטרים את חברת הביטוח מאחריות אם המבוטח מתרשל. באחרונה נסקרו כאן שורה של פסקי דין, בהם בחרו בתי המשפט להתעלם מתניות בפוליסות ביטוח לרכב, הפוטרות את חברות הביטוח מתשלום תגמולים במקרה בו בעל הרכב התרשל והשאיר את המפתחות במתנע (סוויץ'). "פוליסת ביטוח, מעצם טיבה, נועדה לפצות את המבוטח מפני רשלנות הוא", הם קבעו. נראה, שבתי המשפט ממשיכים ליישם דברים שאמר בעבר נשיא בית המשפט העליון, אהרן ברק, לפיהם "אין זה סביר לפרש את תנאי הפוליסה כאילו נאמר בה 'שהמבוטח ישלם למבוטח אם המבוטח יתרשל - ובלבד שהוא לא יתרשל'".

לוליינות משפטית

כדי לכבוש את היעד של התעלמות מתניות ההחרגה בפוליסות, משתמשים השופטים בלוליינות פרשנית של ממש, עם "הכשר" של הלכת אפרופים, הנוגעת לפרשנות חוזים. פסק דין שניתן באחרונה כמעט הופך, למעשה, לאות מתה סעיפי פוליסה המחריגים את הכיסוי הביטוחי, ובאותה הזדמנות ממחיש את אי-הוודאות המשפטית שיוצרת הלכת אפרופים, ועליה מלינים עורכי הדין מזה שנים.

הקרן הקיימת לישראל שכרה את שירותיה של חברת "מגן האחים מויאל", שתספק לה שירותים שונים ובהם שירותי שמירה באתרים שונים שבהחזקתה.

בין היתר, קיבלה על עצמה מויאל לספק שירותי שמירה על ציוד כבד שהיה באתר הקק"ל בגבעת כח. באחד מסופי השבוע של נובמבר '99, בשעה שהיה באתר שומר מטעם החברה, אירעה פריצה במהלכה נגנב ציוד יקר ערך, שפורק מכלי הנדסי שהיה באתר. מויאל תבעה את הקק"ל בבית משפט השלום בטבריה בגין שכר שלא שולם לה, וקק"ל הגישה תביעה שכנגד, ובה תבעה את נזקיה בגין אירוע הגניבה, וכן נזקים תוצאתיים שלו.

מויאל, שהיתה מבוטחת בפוליסת ביטוח אחריות מקצועית אצל חברת הביטוח הדר (שמוזגה לתוך הפניקס), הגישה הודעה לצד שלישי נגדה ובה דרשה את שיפוייה בגין כל הסכומים שהיא תחויב לשלם לקק"ל. הדר טענה בכתב ההגנה, שהשומר של חברת מויאל ישן בעת שבוצעה הגניבה ולכן מתקיים החריג בפוליסה, לפיו "הפוליסה אינה מכסה נזק כתוצאה מאי התייצבות של שומרים למשרת עבודתם ו/או מאי מילוי תפקיד כשומר (אי נוכחות או הירדמות). נזק כתוצאה מכך לא ייחשב כאירוע המכוסה על-פי הפוליסה".

עוד טענה, שחברת השמירה לא נקטה באמצעי זהירות מתקבלים על הדעת כדי לשמור על הציוד הנמצא בפיקוחה. בית משפט השלום בטבריה קיבל את תביעת הקק"ל וכן את ההודעה לצד ג', תוך שהוא מחייב את אחים מויאל לשלם לקק"ל סך של 137 אלף שקל בגין נזקיה, ואת הדר לשפותה במלוא הסכום, בצירוף הוצאות משפט בתביעה העיקרית ובהודעת צד ג', בסך כולל של 45 אלף שקל ומע"מ. מהסכום האמור קוזזה ההשתתפות העצמית המוסכמת בפוליסה, בסך 10,000 דולר.

השופט יונתן אברהם קבע אמנם, שמבחינה עובדתית אכן הוצב באתר שומר שנרדם במועד התרחשות הנזק ושאיורוע הגניבה אינו שנוי במחלוקת. ואולם, הוא פסל את החריג בפוליסה, משום שיש בו כדי לרוקן את הפוליסה מתוכנה לחלוטין. לשיטתו, כל כוונתם של הצדדים בהתקשרות בהסכם הפוליסה, היתה להבטיח למבוטחת מקור מימון לנזקים, שייווצרו אם עובדיה ינהגו בחוסר אחריות כלפי מקבלי השירות ממנה. לכן, הוסיף, לתניית ההחרגה מתבקשת פרשנות תכליתית מצמצמת, שיהא בה כדי לשמר את תכלית הפוליסה. גם עיקרון פיזור הנזק בנויקין, הנעשה בדרך הטובה ביותר ע"י מוסד הביטוח, ונועד להבטיח מקור פיצוי לניזוק, מחייב פרשנות כזו.

הדר ערערה לבית המשפט המחוזי בנצרת, בגין פסק הדין שקיבל את הודעת צד ג'. באמצעות עו"ד נעמי לביא-אפרת טענה, שהחריג בפוליסה הוא ברור וחד-משמעי ויש בו כדי להבהיר את כוונת הצדדים במונח "אי מילוי תפקיד כשומר", הכולל אי התייצבות והירדמות. לדבריה, מאחר שלשון החוזה מצביעה בבירור על אומד דעתם של הצדדים, אין צורך ואין הצדקה ללכת מעבר לה לפרשנות כלשהי. עצם ההירדמות, הוסיפה, מהווה רשלנות רבתי הפוטרת אותה מחבותה, ובכל מקרה יש לנכות מהפיצוי בו חויבה אשם תורם של מויאל.

השופטים בנימין ארבל, האשם חיטיב וזיאד הווארי דחו את הערעור. "אין ספק", קבעו, "כי הירדמותו של שומר באתר, מהווה הפרת אחריות מקצועית. אף אין ספק כי סיכון זה הינו אחד הסיכונים הרגילים והסבירים, שמקורם בהפרת חובת הזהירות של המבוטחת, ביחס ללקוחותיה. יש לזכור כי הפוליסה שרכשה נועדה להבטיח סיכונים מסוג זה".

הם הזכירו, שאמנם פוליסת ביטוח תפורש בדרך כלל "ככתבה וכלשונה", אולם "על הפרשן ליתן דעתו אף לתכלית חוזה הפוליסה למטרות ולאיינטרסים, אשר לשמם בא חוזה זה לעולם. מאז אמר בית המשפט העליון את דברו בהלכת אפרופים שוב אין תורת הפרשנות הדו-שלבית שולטת בכיפה, ובתי המשפט מפרשים חוזים לפי אומד דעתם של הצדדים לחוזה".

בפירוש פוליסת ביטוח, קבע בית המשפט, יש לשוות לנגד עינינו את הסיכונים שצפו הצדדים בעת ההתקשרות. "זוהי למעשה מטרתו הבסיסית של חוזה הביטוח. שעה שמדובר בביטוח אחריות מקצועית, הבא להגן על שומר מפני סיכוניו המקצועיים כשומר, ברי כי אחד הסיכונים העיקריים הינו אי אספקת שירותי שמירה ראויים, עקב רשלנותו או רשלנות העובדים מטעמו, שהיה בהם כדי לגרום לכך ששירותי השמירה לא יביאו למניעת נזקים ללקוח.

"אין ספק, כי אחד הסיכונים הסבירים, הנכללים בגדרה של מסגרת זו, הינו הסיכון של הירדמות השומר באתר. סיכון זה, בהיותו סיכון סביר ורגיל, המטיל חבות נזיקית, או חוזית, על שומר שכר כלפי בעל חוזהו, מצוי ממילא, בגדר ציפיותיו של מזמין הפוליסה, כי הפוליסה תכסה סיכון זה".

פרשנות מרחיבה

ועדיין נזקק השופט ארבל לעגן את הפרשנות בלשון הפוליסה. "הסעיף מנוסח באופן עמום משהו", החל במלאכתו. "לא נדע מהו נזק הנגרם כתוצאה מאי התייצבות שומר, או כתוצאה מאי מילוי תפקידו. הנזק שהתרחש במקרה שלפנינו, הינו נזק הנובע ממעשה גניבה. לא מצאנו בפוליסה, כי הפוליסה אינה מכסה נזקים שהינם תוצאה של מעשי גניבה, פריצה, שוד, וכיו"ב. הפוליסה, כאמור, נועדה להבטיח את המבוטח כי במידה ויחוייב בנזיקין כלפי בעל חוזהו, הוא ישופה ע"י חברת הביטוח".

הם הסכימו עם שופט השלום, שמתן פרשנות מרחיבה לסעיף יש בה כדי לרוקן את פוליסת הביטוח מתוכן. לדבריהם, הדבר אף מתיישב עם סעיף 26 לחוק חוזה הביטוח, הפוטר את המבוטח מחבותו רק במקום בו נגרם מקרה הביטוח בידי המבוטח או בידי המוטב במכוון ולא ברשלנות. הם ציינו, שמדובר בסעיף קוגנטי שלא ניתן להתנות עליו.

השופטים אף סירבו לייחס לאחים מויאל אשם תורם. הם הסכימו שדוקטרינת האשם התורם חלה אף בדיני החוזים, אך הסתפקו אם היא חלה על פוליסות ביטוח, בשל סעיף 26 הקוגנטי. בכל מקרה, ציינו, הדוקטרינה חלה בהתקיים שני תנאים: "המבוטח סטה סטייה ניכרת מרמת הזהירות הנדרשת; התנאי השני הינו סובייקטיבי נפשי - כי מצבו הנפשי של המבוטח היה מצב של פזיזות או אי אכפתיות". שני התנאים לא התקיימו כאן לדעתם, משום ש"לא נטען ולא הוכח כי במועד ביצוע אירוע הנזק, אמורה היתה מויאל לצפות כי באותו היום יבואו גנבים לאתרי" (ע"א 1117/06).